

Černobyl po dvaceti letech (postřehy z konference Černobylského fóra)

Václav Hanus , prezident České nukleární společnosti*

Dne 6. 9. 2005 jsem se zúčastnil mezinárodní konference Černobylského fóra** nazvané „Chernobyl: Looking Back to Go Forwards“, která se konala v sídle MAAE ve Vídni. Byl jsem velmi zvědav na výsledky výzkumu vlivu černobylské katastrofy na životní prostředí a na zdraví obyvatelstva postiženého touto událostí. Od katastrofy uběhlo již 20 let a je tedy možno seriózně vyhodnotit i dlouhodobé dopady na životní prostředí a zdraví obyvatel. Ve velkém zestručnění, za které se omlouvám, ale bez kterého to nejde, lze závěry vědeckých výzkumů shrnout do těchto bodů:

1. Radiací s vážnými zdravotními následky byli postiženi pouze záchranáři a dělníci bezprostředně se podílející na hašení požáru bloku. Počet úmrtí takto zasažených lidí lze počítat z minulosti do budoucnosti v desítkách.
2. Pro obyvatelstvo platí, že se nepotvrdilo žádné zvýšení počtu rakovin, leukémií, či nerakovinových onemocnění, které by způsobila radiační zátěž z Černobylu mimo rakoviny štítné žlázy, kde počet úmrtí dosáhl dosud počtu 9. Zdravotní rizika, plynoucí z kouření a nadměrného užívání alkoholu, jsou mnohonásobně vyšší, než rizika plynoucí z černobylské radiační zátěže. Na druhou stranu nikdo bohužel nekvantifikoval počet zachráněných životů, plynoucí z nadstandardní zdravotní péče, která byla zkoumané populaci po havárii věnována.
3. Černobyl byla více katastrofa sociální, než radiační. Sociální problémy spojené s evakuacemi, přesídlením a ztrátou zaměstnání v podmínkách rozpadlého Sovětského svazu jsou ty nejtěžší.
4. Dopady na životní prostředí mimo zakázané pásmo v okolí elektrárny (30 km) jsou vesměs neměřitelné. V zakázaném pásmu se situace s časem natolik zlepšila, že je možno provést jeho výrazné zmenšení. (Poznámka autora – vytvoření prostoru bez lidí kolem elektrárny znamenalo vytvoření prostoru pro nerušený vývoj biotopů a rozvoj panenské přírody včetně návratu největších predátorů, medvědů a vlků. Nádherný to experimentální prostor pro ekology.)

Je zřejmé, že nukleární katastrofa apokalyptických rozměrů, jak ji líčili Greenpeace a další zelení, se ve skutečnosti nekonala.

Pro mne byla z konference nejzajímavější závěrečná diskuse, která odrážela spíše problém mediální prezentace katastrofy, než že by se zabývala vlastním obsahem výzkumu. Například problém se objevil již s tiskovou zprávou s výsledky výzkumu, zveřejněnou těsně před konferencí. Z formulace zprávy vyplynulo pro většinu médií, že lze očekávat v budoucnu dalších 4 000 úmrtí. Toto číslo ale vzniklo tak, že na požadavek zadavatelů výzkumu měli vědci odpovédět na otázku, kolik lidí ještě na následky katastrofy zemře. Byl to teoreticky téměř neřešitelný problém. Proto vědci použili pro tento odhad srovnávací model plynoucí „z Hirošimy“. Při přednášce bylo několikrát podtrženo, že se jedná o odhad na základě modelu, který nemusí pro Černobyl vůbec platit a že se jedná o odhad s obrovskou nejistotou. Nicméně řetě-

* vaclav.hanus@cez.cz

** *Černobylské fórum je spojení agentur OSN (IAEA, WHO, UNPD, FAO, UNEP, UN-OCHA, UNSCEAR) a vlád Běloruska, Ruska a Ukrajiny a světové banky, zaměřené na hodnocení dopadů černobylské havárie a na koordinaci pomoci postiženým zemím.*

zec událostí vedl k tomu, že média napsala, že v Černobylu zemře ještě 4 000 lidí!?! Další ukázkou zmatků panujících kolem interpretace důsledků Černobylu byla vystoupení v diskusi. Jedním z nich bylo vystoupení členky britského parlamentu, která se dotazovala, jak má chápat to, že jim bylo vždy tvrzeno, že počet obětí byl jen v desítkách a nyní se mluví ještě o dalších 4 000 mrtvých? Následovalo nepřesvědčivé vysvětlování statistických metod a nejistot. Naproti tomu dotaz představitelky PR-agentury zněl v tom smyslu, jak má vysvětlit čtenářům to, že se nyní mluví jen o 4 000 obětí, když se dříve uváděly desetitisíce až statisíce obětí? Následovalo rozpačité mlčení. Pěkný chaos, že?! Dotýkám se tímto, jak čtenář jistě tuší, problému obecnějšího. Jak podat seriózní informaci o čemkoliv prostřednictvím „krvelačných“ médií veřejnosti tak, aby tomu rozuměla a byla to přitom pravda.

Na konferenci se zúčastnily také Greenpeace. Bylo zajímavé porovnat obsah konference s vyzněním jejich prezentace na posterech. Jejich expozice se skládala z velkých fotografií černobylylských dětí s rakovinnými nádory a leukémiemi. Emocionálně velmi silných obrazů. Výsledky výzkumů, prezentované ve vedlejší sále však říkají, že zhoubných onemocnění bylo a je v populaci zasažené černobylylskou havárií úplně stejně jako kdekoli jinde ve světě, vyjma rakoviny štítné žlázy?!? Mistři manipulace?!

Zdá se, že „memento Černobyl“, kterým odpůrci jaderné energie děsí laiky a straší politiky, je jen obrovská bublina. Jeho dopad na rozvoj jaderné energetiky však byl v některých zemích extrémně negativní. Vzpomeňme Itálii, či Německo. Jak se asi s „černobylylskou lží“ vypořádají zelení? Na druhé straně měl Černobyl i pozitivní dopad. Založení WANO a rozvíjení všech jeho programů považují za největší přínos černobylylské havárie. Posílila se pozice dozoru nad jadernou bezpečností. Bezpečnost jaderných elektráren se od té doby mnohonásobně zvýšila, a to jak po stránce technické, tak zejména po stránkách organizační a personální, a to i za podmínek zvyšujícího se tlaku na ekonomiku provozu.

To je v podstatě vše, o čem jsem se chtěl s čtenářem podělit. Zbývá si jen přát, aby se pravda, byť až po dvaceti a více letech, přece jenom dostala na světlo světa. Někdy to holt hrozně dlouho trvá.